

УДК 796.085:37.015.3

**ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ
ГРУПОВОЇ САМООЦІНКИ І ВЗАЄМОДІЇ СПОРТИВНИХ КОМАНД
СПІЛЬНО-ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНОГО ТИПУ ВЗАЄМОДІЇ**

Сергій Войтенко

Вінницький національний аграрний університет

Анотації:

Актуальність теми дослідження. Дослідити якісні характеристики спільної діяльності спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії за показниками групової самооцінки і групової взаємодії.

Мета – установити відмінності показників групової самооцінки і взаємодії спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії.

Методи дослідження. Аналіз та

Comparative characteristics of the parameters of the groups self-governance and the interaction of sport teams with jointly relevant type of interaction
Relevance of research topic.

To research qualitative characteristics of the joint activity of sport teams of a mutually interconnected type of interaction based on the indicators of group self-esteem and group interaction.

Сравнительная характеристика показателей групповой самооценки и взаимодействия спортивных команд совместно-взаимосвязанного типа взаимодействия

Актуальность темы исследования. Аннотация. Актуальность темы исследования. Исследовать качественные характеристики совместной деятельности спортивных команд совместно-взаимосвязанного типа взаимодействия по показателям групповой самооценки и группового взаимодействия.

узагальнення наукової і методичної літератури, психолого-педагогічний експеримент (анкетування, психодіагностичне тестування за допомогою методик), методи математичної статистики. У дослідженні брали участь кваліфіковані спортсмени чотирьох команд з футболу, баскетболу, хокею на траві та волейболу віком 17–28 років (71 особа чоловічої статі).

Результати роботи та ключові висновки. За порівняльної характеристики досліджуваних показників групової самооцінки та групової взаємодії здійснено ранжування їх середньостатистичних даних та визначено рейтинг спортивних команд. Найвищу суму рангів (7) з достовірно відмінними показниками ($8,24 \pm 1,2$) та ($44,60 \pm 3,7$) зафіксовано в команді хокею на траві, найнижчу суму (2) зі значеннями ($6,61 \pm 1,1$) та ($37,07 \pm 4,2$) зареєстровано у команді з баскетболу. Проміжні значення (6) та (5) зафіксовано у командах з волейболу ($8,98 \pm 0,3$), ($42,46 \pm 4,3$) і футболу ($7,26 \pm 0,6$), ($43,65 \pm 1,9$). Установлено, що спортсмени вищої кваліфікації команди хокею на траві психологічно є найбільш сталими до взаємодії партнерів, що визначає їх сумарну ефективність та в підсумку відображається на командному результаті. У такому стані спортсмени нерідко відзначають особливу близькість, згуртованість, взаємне переживання, яке виступає однією з умов взаєморозуміння, що передують взаємопроникненню у внутрішній світ іншої особистості. Натомість спортсмени баскетбольної команди таку спільність відчують найменше.

Ключові слова:

кваліфіковані спортсмени, якісні характеристики, спільна діяльність команди, взаємодія, відмінність показників.

The purpose: is to establish differences in the indicators of group self-esteem and the interaction of sports teams with a mutually interconnected type of interaction.

Research methods. Analysis and generalization of scientific and methodical literature, psychological and pedagogical experiment (questionnaires, psychological diagnostic testing with the help of techniques), methods of mathematical statistics. The research work involved qualified athletes of four teams of football, basketball, hockey and volleyball at the age of 17–28 (71 males).

Results of work and key conclusions.

By comparative characteristics of the studied indicators of group self-esteem and group interaction, the ranking of their average statistics was made and the rating of sports teams was determined. The highest sum of ranks (7) with significantly different indicators ($8,24 \pm 1,2$) and ($44,60 \pm 3,7$) was recorded in the hockey team on the grass, the lowest amount (2) with values ($6,61 \pm 1,1$) and ($37,07 \pm 4,2$) registered in the basketball team. Intermediate values (6) and (5) were recorded in the volleyball teams ($8,98 \pm 0,3$), ($42,46 \pm 4,3$) and football ($7,26 \pm 0,6$), ($43,65 \pm 1,9$). It has been definite that athletes of the highest qualification of the hockey team are psychologically the most consistent with the interaction of the partners, which determines their overall effectiveness and, as a result, is reflected in the team result. In this state, athletes often note a special affinity, cohesion, mutual experience, which serves as one of the conditions for mutual understanding, preceding the interpenetration into the inner world of another person. Instead, athletes of the basketball team are less likely to feel such a community.

qualified athletes, qualitative characteristics, joint activity of the team, interaction, difference of indicators.

Цель – установить отличия показателей групповой самооценки и взаимодействия спортивных команд совместно взаимосвязанного типа взаимодействия.

Методы исследования. Анализ и обобщение научной и методической литературы, психолого-педагогический эксперимент (анкетирование, психодиагностическое тестирование с помощью методик), методы математической статистики. В исследовании принимали участие квалифицированные спортсмены четырех команд по футболу, баскетболу, хоккею на траве и волейболу возрасте 17–28 лет (71 человек мужского пола).

Результаты работы и ключевые выводы.

По сравнительной характеристике исследуемых показателей групповой самооценки и группового взаимодействия осуществлено ранжирование их среднестатистических данных и определен рейтинг спортивных команд. Самую высокую сумму рангов (7) достоверно отличными показателями ($8,24 \pm 1,2$) и ($44,60 \pm 3,7$) зафиксировано в команде хоккея на траве, самую низкую сумму (2) со значениями ($6,61 \pm 1,1$) и ($37,07 \pm 4,2$) зарегистрировано в команде по баскетболу. Промежуточные значения (6) и (5) зафиксировано в командах по волейболу ($8,98 \pm 0,3$), ($42,46 \pm 4,3$) и футболу ($7,26 \pm 0,6$), ($43,65 \pm 1,9$). Установлено, что спортсмены высокой квалификации команды хоккея на траве психологически наиболее устойчивыми к взаимодействию партнеров, что определяет их суммарную эффективность и в итоге отражается на командном результате. В таком состоянии спортсмены нередко отмечают особую близость, сплоченность, взаимное переживание, которое выступает одним из условий взаимопонимания, предшествующего взаимопроникновению во внутренний мир иной личности. Зато спортсмены баскетбольной команды такую общность испытывают меньше.

квалифицированные спортсмены, качественные характеристики, совместная деятельность команды, взаимодействие, отличие показателей.

Постановка проблеми. Вивчення якісних характеристик спільної діяльності спортивних команд є актуальною проблемою спортивної науки та практики [5; 14]. Спільна діяльність спортсменів відбуваються у змаганнях в умовах взаємодії партнерів по команді та безперервного протиборства з суперником, що створює необхідність швидкого оцінювання ігрової ситуації та прийняття єдиного правильного рішення, чіткого виконання технічних елементів гри відповідно її умовам, оперативного мислення тактичних ситуацій, які виникають не очікувано і постійно змінюються. Все це, вимагає повної віддачі сил і високого емоційного психологічного напруження [12].

Природа спортивної взаємодії передусім передбачає особливий рівень розвитку групи, якою є спортивна команда. Їй вже властиві сформовані групові процеси і стани, своєрідні механізми функціонування і взаємної організації. Інакше кажучи, спортивна команда – це особлива форма організації людей, заснована на продуманому рольовому позиціонуванні учасників, які мають спільне бачення ситуації (тренувальної або змагальної), стратегічних цілей і тактичних схем та володіють відпрацьованими процедурами взаємодії [1; 9].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні бачення взаємодії партнерів у спортивних командах, передбачають різні її форми, зокрема взаємопов'язану, синергічну, послідов-

ну та індивідуальну [2]. Проте, ретельна організація факторів взаємодії спортсменів взаєморозуміння, емоційна контактність, командна довіра та ідентичність, спільність мети та мотивів у більшості випадків є визначальними чинниками для досягнення складних спільно визначених командою завдань [1; 4; 11; 13].

Як стверджують науковці [6–8; 10], ефективність регулятивних дій тренера спільної діяльності команди має великий вплив на її результат. Складовою спільної спортивної діяльності є взаємодія між учасниками цієї діяльності. При цьому є два аспекти в її структурі: предметно спрямована взаємодія, з одного боку, а з іншого – зміна структури індивідуальної діяльності її учасників, підпорядкована їх загальним цілям і завданням. Тобто взаємодія перетворює, перебудовує діяльність, яка перестає бути індивідуальною, а стає формою спільної діяльності [3]. Взаємодія – це процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що в свою чергу спричиняє їхню взаємообумовленість та взаємозв'язок. **Взаємодія** – *взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності* [15].

Аналіз літературних джерел у контексті розгляду питання про роль взаємодії спортсменів у команді підкреслює той факт, що взаємодія як процес складається з фізичного (спільне переміщення в просторі, спільні дії) і психологічного контактів (дистанція, розуміння, згуртованість тощо), що є актуальним для даної проблеми команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії.

Мета дослідження. Установити відмінності показників групової самооцінки і взаємодії спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженні брали участь спортсмени віком 17–28 років (71 особа чоловічої статі) спортивних команд «Олімпія-Колос-Секвоя-ШВСМ-ЦОП» з хокею на траві, волейбольного клубу «Вінниця» (суперліга, чоловіки), та студентські команди Вінницького національного аграрного університету з баскетболу і Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з футболу.

Нами були використані наступні методи та методики дослідження: теоретичний аналіз наукової і методичної літератури з проблеми дослідження; психолого-педагогічний експеримент (анкетування та психодіагностичне тестування спортсменів за допомогою методик: «Групова самооцінка», «Карта-схема психолого-педагогічної характеристики групи»; методи математичної статистики (середніх величин, ранжування результатів, непараметричний дисперсійний аналіз Крускала–Уолліса).

Результати дослідження та їх обговорення. Порівняльну характеристику показників групової самооцінки спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії наведено в таблиці 1. Найвищі значення за показником «здібність групи вирішувати складні ситуації» ($N=25,58$; $p<0,001$) виявлено у спортсменів волейбольної команди ($9,08\pm 0,5$). Цей факт можна пояснити сукупністю значущих для спортсменів подій і пов'язаних з ними потреб, цінностей і уявлень, що впливають на їх групову поведінку і світогляд у конкретний період підготовчого чи змагального циклу, а також цілеспрямованим використанням ресурсів міжособистісних відносин. Натомість найнижчий рівень цього показника ($6,79\pm 1,4$) зареєстровано у баскетбольній команді, що може бути пов'язано з невисокою питомою вагою спільності у діях спортсменів, їх правильним і швидким вибором моменту вирішального впливу, сміливості та наполегливості у важких ситуаціях, націлених на досягнення успіху.

За показником самооцінки «фізична підготовленість команди» ($N=29,16$; $p<0,001$), найвищі значення зареєстровано у волейбольній команді ($9,31\pm 0,6$) та хокею на траві ($8,82\pm 1,3$), що вказує на сформованість набутих рухових навичок і вмінь, необхідних для вдалого виконання спільних дій спортсменів.

Було виявлено достовірну відмінність у показниках, які характеризують «технічну підготовленість команди» ($N=20,11$; $p<0,002$). Найвищі показники зафіксовано у волейбольній команді ($8,85\pm 0,7$), що аргументується вдосконаленням координаційної структури елементів руху

та ступенем відчуття спільних дій партнерів для досягнення командного результату. Найнижчий показник ($6,43 \pm 1,7$) зафіксовано у баскетбольній команді.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика показників групової самооцінки спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії

Показник	Команда				H	p
	Футбол <i>n</i> = 22 I p	Баскетбол <i>n</i> = 14 I p	Хокей на траві <i>n</i> = 22 КМС-МС	Волейбол <i>n</i> = 13 КМС-МС		
	$\bar{x} \pm S$	$\bar{x} \pm S$	$\bar{x} \pm S$	$\bar{x} \pm S$		
Здібність групи вирішувати складні ситуації	$7,64 \pm 0,8$	$6,79 \pm 1,4$	$8,18 \pm 1,6$	$9,08 \pm 0,5$	25,58	0,001*
Фізична підготовленість команди	$7,50 \pm 0,8$	$7,29 \pm 1,1$	$8,82 \pm 1,3$	$9,31 \pm 0,6$	29,16	0,001*
Технічна підготовленість команди	$7,23 \pm 0,8$	$6,43 \pm 1,7$	$7,50 \pm 1,8$	$8,85 \pm 0,7$	20,11	0,002*
Тактична підготовленість команди	$6,86 \pm 1,0$	$6,29 \pm 1,1$	$8,36 \pm 1,4$	$8,92 \pm 0,6$	35,84	0,001*
Ефективність командної взаємодії	$7,09 \pm 0,8$	$6,29 \pm 1,4$	$8,32 \pm 1,1$	$8,77 \pm 0,6$	33,41	0,001*
Середнє значення	$7,26 \pm 0,6$	$6,61 \pm 1,1$	$8,24 \pm 1,2$	$8,98 \pm 0,3$	33,68	0,001*

Примітка: * – показники, які є достовірно відмінними за *H*-критерієм ($n = 71, v = 3, H_{кр}(p \leq 0,001) = 16,27$): МС – майстри спорту; КМС – кандидати в майстри спорту; I p – I розряд

Привертає увагу і те, що найвищий показник «тактичної підготовленості команди» ($H=35,84; p<0,001$), також зареєстровано у волейбольній команді ($8,92 \pm 0,6$) та команді хокею на траві ($8,36 \pm 1,4$), що характеризує їх найраціональніший спосіб використання технічних дій у конкретній змагальній ситуації, яка забезпечує досягнення результату при мінімальних енергозатратах організму спортсмена.

Достовірна відмінність спостерігається у показниках «ефективність командної взаємодії» ($H=33,41; p<0,001$). Найвище значення цього показника виявлено у волейбольній команді ($8,77 \pm 0,6$). Найнижчі – у команді з баскетболу ($6,29 \pm 1,4$). Це можна пояснити різним ступенем розвитку навичок взаємодії партнерів по команді, яка змінює дії, що виконуються і перестає бути індивідуальною, а стає формою спільної діяльності. За показниками «середнього значення» ($H=33,68; p<0,001$) вірогідна відмінність може свідчити не тільки про дійсний актуальний стан, а й про різні критерії оцінювання рівня підготовленості, якими керуються спортсмени різних спортивних команд.

Аналіз відмінностей у характеристиках показників групової взаємодії спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії зафіксовано за усіма показниками (табл. 2). Зокрема, за показником «спрямованість активності» ($H=27,77; p<0,001$), найвищі дані ($46,23 \pm 6,6$) зафіксовано в команді хокею на траві, а найнижчі ($37,36 \pm 3,3$) – у баскетбольній команді. Це засвідчує те, що у спортсменів вищої кваліфікації краще сформований зміст тих цілей, інтересів і моральних цінностей команди, навколо яких об'єднується більшість його членів.

За показником «організованість команди» ($H=12,02; p<0,073$), найбільш результативні значення виявлено у команди хокею на траві ($44,77 \pm 5,3$) та дещо менші значення ($44,45 \pm 1,7$) – у футбольній команді. Це вказує на високий командний рівень бездоганно виконувати спільні дії у напружених умовах з мінімальним розмахом кращих і гірших результатів. Найменш результативні показники ($37,79 \pm 6,3$) виявлено у баскетбольній команді, що пояснюється заниженими якостями у колективі: самоствердження, лідерства, єдності дій, стрес-стійкості і міжгрупової єдності.

Установлено достовірну значущість за показником «інтелектуальна комунікативність» ($H=15,02; p<0,018$), де найвищі значення ($44,09 \pm 4,0$) зареєстровано у команді хокею на траві, натомість найнижчі – у баскетбольній команді ($36,79 \pm 5,5$). Це свідчить про здатність спортсме-

нів вищої кваліфікації швидко і легко приходиться до спільної думки, встановлювати подібність суджень, чого не вистачає у спортсменів нижчої кваліфікації.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика показників групової взаємодії у спортивних командах спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії

Показник	Команда				Н	р
	Футбол n = 22 I p	Баскетбол n = 14 I p	Хокей на траві n = 22 КМС-МС	Волейбол n = 13 КМС-МС		
	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$	$\bar{X} \pm S$		
Спрямованість активності	43,59 ± 2,3	37,36 ± 3,3	46,23 ± 6,6	43,31 ± 2,9	27,77	0,001*
Організованість	44,45 ± 1,7	37,79 ± 6,3	44,77 ± 5,3	41,54 ± 7,1	12,02	0,073*
Інтелектуальна комунікативність	42,86 ± 3,3	36,79 ± 5,5	44,09 ± 4,0	42,85 ± 7,8	15,02	0,018*
Психологічний клімат	43,68 ± 1,9	37,07 ± 4,2	43,43 ± 4,5	42,15 ± 4,9	21,91	0,001*
Оцінка ступеня розвитку	174,18 ± 7,8	149,29 ± 14,6	178,55 ± 14,7	169,62 ± 16,8	24,74	0,001*
Середнє значення	43,65 ± 1,9	37,07 ± 4,2	44,60 ± 3,7	42,46 ± 4,3	24,03	0,001*

Примітка: * – показники, які є достовірно відмінними за Н-критерієм (n = 22, v=3, $H_{кр} (p \leq 0,05) = 7,81$; $H_{кр} (p \leq 0,01) = 11,34$; $H_{кр} (p \leq 0,001) = 16,27$): МС – майстри спорту; КМС – кандидати в майстри спорту; I p – I розряд

Статистичну достовірність змін виявлено за показником «психологічний клімат» (N=21,91; p<0,001), найвищі значення зареєстровано у команд з футболу (43,68±1,9) та хокею на траві (43,43±4,5). Це свідчить про емоційне задоволення, симпатію та взаємне тяжіння один до одного, де успіхи чи невдачі команди в цілому яскраво пізнаються усіма її членами.

За показником «оцінка ступеня розвитку» (N=24,74; p<0,001) найвищі дані за всіма інтегративними властивостями було зареєстровано у командах хокею на траві (178,55±14,7) та футбольній команді (174,18±7,8), найнижчі значення (149,29±14,6) – у баскетбольній команді. Показник «середнього значення» (N=24,03; p<0,001), зареєстрував найвищі данні (44,60±3,7) у команді хокею на траві.

За порівняння показників якісних характеристик групової самооцінки і групової взаємодії здійснено ранжування середньостатистичних даних та встановлено рейтинг спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії. За найвище значення показника присвоювалось 4, найнижче – 1 бали (табл. 3).

Таблиця 3

Рейтинг спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії з показниками групової самооцінки і взаємодії

Показник	Команда			
	Футбол n = 22 I p	Баскетбол n = 14 I p	Хокей на траві n = 22 КМС-МС	Волейбол n = 13 КМС-МС
Групова самооцінка	2	1	3	4
Групова взаємодія	3	1	4	2
Сума рангів	5	2	7	6

Примітка: МС – майстри спорту; КМС – кандидати в майстри спорту; I p – I розряд

Найвищу суму рангів (7) зафіксовано в команді хокею на траві, найнижчу суму (2) у команді з баскетболу. Проміжні значення суми рангів відповідно зафіксовано у команді з волейболу (6) і команді з футболу (5). Достовірність отриманих результатів обумовлена ступенем відчуття спільності зусиль для досягнення командного результату.

Дискусія. Підтверджено дані інших дослідників щодо прогностичної цінності значення різноманітних аспектів ефективності спільної діяльності в спорті [1; 6; 9; 13] її взаємозв'язку з іншими груповими процесами командування [4; 5; 10; 11]. Саме у зв'язку з цим одним із головних напрямків у нашому дослідженні було створити цілісне уявлення про місце групової самооцінки і групової взаємодії спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії спортсменів різних кваліфікаційних груп як умови їх результативності.

Таким чином, за допомогою співставлення отриманої нами інформації та наявних у науковій та методичній літературі даних ми отримали нові наукові результати, ті, які удосконалили існуючі чи набули подальшого розвитку.

Висновки. Установлено, що спортсмени вищої кваліфікації команди хокею на траві психологічно є найбільш сталими до взаємодії партнерів, що визначає їх сумарну ефективність та в підсумку відображається на командному результаті. У такому стані спортсмени нерідко відзначають особливу близькість, згуртованість, взаємне переживання, яке виступає однією з умов взаєморозуміння, що передує взаємопроникненню у внутрішній світ іншої особистості. Натомість спортсмени баскетбольної команди таку спільність відчують найменше.

У перспективі подальших досліджень передбачається визначити характер групової ефективності спортивних команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії.

Список літературних джерел

1. Войтенко С. М. Психолого-педагогічні засоби регуляції спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / Войтенка Сергія Михайловича; ЛДУФК. – Львів, 2017. – 23 с.
2. Джамгаров Т. Т. Психологическая систематика видов спорта и соревновательных упражнений / Т. Т. Джамгаров // Психология и современный спорт : междунар. сб. науч. тр. по психологии спорта / сост. А. В. Родионов, Н. А. Худадов. – Москва : Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.
3. Журавлев А. Л. Психология совместной деятельности / А. Л. Журавлев. – Москва : Ин-т психологии РАН, 2005. – 640 с.
4. Казаков Д. О. Спеціальна психологічна підготовка як чинник підвищення успішності ігрової діяльності кваліфікованих волейболісток : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.01 / Дмитро Олександрович Казаков, Харків. держ. акад. фіз. культури. – Харків : Б. в., 2014. – 20 с.
5. Козина Ж. Л. Методологические основы определения индивидуальных особенностей волейболисток на этапе специализированной базовой подготовки / Ж. Л. Козина, С. С. Ермаков, А. О. Погорелова // Физическое воспитание студентов // научный журнал. – Харьков: ХОВНОКУ – ХГАДИ, 2012. – № 3. – С. 53–61.
6. Костюкевич В. М. Управление тренировочным процессом футболистов в годичном цикле подготовки / В. М. Костюкевич. 2-е изд., дополненное и доработанное – Киев : КНТ, 2016 – 683 с.
7. Коломейцев Ю. А. Социальная психология спорта : учеб.-метод. пособие / Ю. А. Коломейцев. – Минск : БГПУ, 2004. – 292 с.
8. Лисенчук Г. А. Управление подготовкой футболистов / Г. А. Лисенчук // К : Олимпийская литература, 2003. – 272 с.
9. Ложкин Г. В. Есть ли «дух» спортивной ко-

References

1. Voitenko S. M. Psykholoho-pedahohichni zasoby rehuliatсии spilnoi diialnosti sportyvnykh komand iz riznym typom vzaiemodii : avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu : 24.00.01 / Voitenka Serhiia Mykhailovycha; LDUFK. – Lviv, 2017. – 23 s.
2. Dzhamharov T. T. Psykholohycheskaia systematyka vydiv sporta y sorevnovatelnykh upravhneniy / T. T. Dzhamharov // Psykholohyia y sovremenniy sport : mezhduнар. sb. nauch. tr. po psykholohyy sporta / sost. A. V. Rodyonov, N. A. Khudadov. – Moskva : Fyzkultura y sport, 1982. – 224 s.
3. Zhuravlev A. L. Psykholohyia sovместnoi deiatelnosti / A. L. Zhuravlev. – Moskva : Yn-t psykholohyy RAN, 2005. – 640 s.
4. Kazakov D. O. Spetsialna psykholohichna pidhotovka yak chynnyk pidvyshchennia uspishnosti ihrovoi diialnosti kvalifikovanykh voleibolistok : avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykh. i sportu : 24.00.01 / Dmytro Oleksandrovych Kazakov, Kharkiv. derzh. akad. fiz. kultury. – Kharkiv : B. v., 2014. – 20 s.
5. Kozyna Zh. L. Metodolohycheskye osnovy opredeleniya yndyvduialnykh osobennosti voleibolistok na etape spetsyalizyrovannoi bazovoi podhotovky / Kozyna Zh. L., Ermakov S. S., Pohorelova A. O. // Fyzycheskoe vospytanye studentov // nauchnyi zhurnal. – Kharkov: KhOVNOKU – KhHADY, 2012. – № 3. – S. 53–61.
6. Kostiukevych V. M. Upravlenye trenyrovochnym protsessom futbolystov v hodychnom tsykle podhotovky / V. M. Kostiukevych. 2-e yzd., dopolnennoe y dorabotannoe – Kyev : KNT, 2016. – 683 s.
7. Kolomeitsev Yu. A. Sotsyalnaia psykholohyia sporta : ucheb.-metod. posobyе / Yu. A. Kolomeitsev. – Mynsk : BHPU, 2004. – 292 s.
8. Lysenchuk H. A. Upravlenye podhotovkoi futbolystov / H. A. Lysenchuk. – K : Olympyiskaia lyteratura, 2003. – 272 s.
9. Lozhkyn H. V. Est ly «dukh» sportyvnoi komandy? / H. V. Lozhkyn, A. B. Kolosov //

манды? / Г. В. Ложкин, А. Б. Колосов // Спортивный психолог. – 2011. – № 2 (23). – С. 5–12.

10. Проценко Г. В. Стиль спілкування тренера як фактор успішності сумісної діяльності у спортивній команді (на прикладі юних волейболісток) : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / Г. В. Проценко; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – К., 2010. – 20 с.

11. Самойлов Н. Г. Роль потребностно-мотивационных ориентиров волейболисток в сплоченности команды и успешности их спортивной деятельности / Н. Г. Самойлов, Д. А. Казаков // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2012. – № 1 – С. 166–170.

12. Соломонко В. В. Футбол : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.В.Соломонко, Г. А. Лісенчук, О. В. Соломонко. – 3-те вид., перероб. і допов. – К. : Олімпійська література, 2014. – 304 с.

13. Чернышев А. С. Социально-психологические основы организованности первичного коллектива (на материалах исследования молодежных групп и коллективов) : дис. ... д-ра психол. наук / А. С. Чернышев. – Москва, 1980. – 335 с.

14. Шериф Сархан. Детерминанты психологической сплоченности в спортивной команде : (на примере футбола) : автореф. дисс. ... канд. наук по физ. воспитанию и спорту : специальность 24.00.01 Олимпийский и профессиональный спорт / Шериф Сархан. – Киев, 2012. – 18 с.

15. Шиян Б. М. Теорія і методика наукових досліджень у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. / Б. М. Шиян, О. М. Вацеба. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 276 с.

Sportyvnyi psykholoh. – 2011. – № 2 (23). – S. 5–12.

10. Protsenko H. V. Styl spilkuvannia trenera yak faktor uspishnosti sumisnoi diialnosti u sportyvni komandi (na prykladi yunyk voleibolistok) : avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu : 24.00.01 / H. V. Protsenko; Nats. un-t fiz. vykhovannia i sportu Ukrainy. – K., 2010. – 20 s.

11. Samoilo N. H. Rol potrebnostno-motyvatyonykh oryentyrov voleibolistok v splochnosti komandy y uspeshnosti ykh sportyvnoi deiatelnosti / N. H. Samoilo, D. A. Kazakov // Slobozhan. nauk.-sport. visn. – 2012. – № 1. – S. 166–170.

12. Solomonko V. V. Futbol : pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / V.V.Solomonko, H. A. Lisenchuk, O. V. Solomonko. – 3-tie vyd., pererob. i dopov. – K. : Olimpiiska literatura, 2014. – 304 s.

13. Chernyshev A. S. Sotsyalno-psykholohicheskye osnovy orhanyzovannosti pervychnoho kollektiva (na materyalakh yssledovaniya molodezhnykh hrupp y kollektyvov) : dys. ... d-ra psykhol. nauk / A. S. Chernyshev. – Moskva, 1980. – 335 s.

14. Sheryf Sarkhan. Determyanty psykholohicheskoi splochnosti v sportyvnoi komande : (na prymere futbola) : avtoreferat dySSERTatsyy na soyskanye uchenoi stepeny kandydata nauk po fizycheskomu vospytanyiu y sportu : spetsyalnost 24.00.01 Olympyiskyi y professyonalnyi sport / Sheryf Sarkhan. – Kyiev, 2012. – 18 s.

15. Shyian B. M. Teoriia i metodyka naukovykh doslidzhen u fizychnomu vykhovanni ta sporti : navch. posib. / B. M. Shyian, O. M. Vatseba. – Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 2008. – 276 s.

DOI: <http://doi.org/>

Відомості про автора:

Войтенко С. М.; orcid.org/0000-0003-2590-7189; voitenkosm@ukr.net; Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна.